

Suomen talous ei kasva, osittain koska emme investoi korkeakoulutukseen ja laatuun

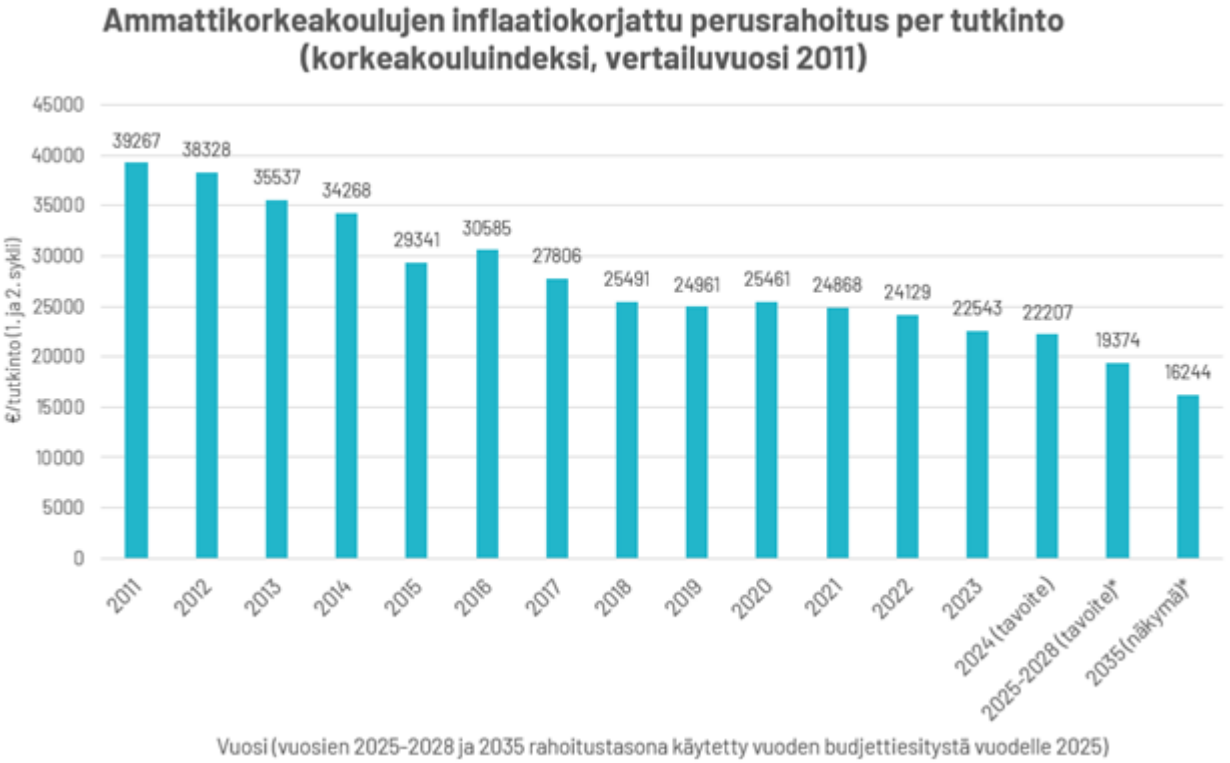
22.8.2025

Korkeakoulutus on pitkään nähty välineenä henkilökohtaiseen ja yhteiskunnalliseen hyvinvointiin, talouskasvuun ja innovaatioiden synnyttämiseen. Viime vuosina keskustelu korkeakoulutuksen arvosta on kuitenkin saanut uusia vivahteita. Julkisen rahoituksen väheneminen – erityisesti ammattikorkeakouluissa. Keskustelua ei juuri ole käyty koulutuksen laadusta vaan pikemminkin määrän kasvattamisesta OECD:n keskitason yläpuolelle (OKM 2022; Tilastokeskus 2022). Tässä artikkelissa tarkastellaan, onko korkeakoulutus edelleen hyvä investointi yhteiskunnalle, miten ammattikorkeakoulujen rahoituksen väheneminen vaikuttaa tähän arvioon ja miksi laadun painottaminen saattaa olla määrän lisäämistä kestävämpi ratkaisu.

Korkeakoulutuksen myönteiset vaikutukset yhteiskuntaan ovat moninaiset. Korkeakoulutus generoi taloudellista kasvua. Perinteisiä argumentteja ovat, että korkeasti koulutettu väestö tuottaa enemmän innovaatioita, yrityksiä ja patentteja. Korkea koulutustaso korreloi usein bruttokansantuotteen kasvun kanssa. Korkeakoulutus parantaa yksilöiden työllistymismahdollisuuksia ja nostaa heidän elinikäisiään tulojaan, mikä puolestaan kasvattaa valtion verotuloja. Koulutuksen lisääntyminen kasvattaa kansalaisten aktiivisuutta, demokratian toimivuutta ja sosiaalista koheesiota. Korkeakoulutetuilla on keskimäärin parempi terveys ja pidempi elinikä, mikä vähentää myös yhteiskunnan sosiaali- ja terveydenhuollon kustannuksia. Kaikkien näiden hyötyjen vuoksi korkeakoulutukseen panostamista on perusteltu sekä yksilön että yhteiskunnan kannalta. Viimeaikainen kehitys nostaa kuitenkin esiin kysymyksen siitä, onko nykyinen rahoitustaso ja rahoitusmalli enää paras mahdollinen tapa saavuttaa nämä hyödyt.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on lanseerannut korkeakoulutuksen visiotyön, jonka tavoitevuosi on 2040 (OKM 2025). Keskustelussa on hyvin nopeasti otettu esiin myös korkeakoulujen määrä Suomessa, sekä miten se suhteutuu Suomen väestöön. Korkeakoulutuksen aluetaloudellisista vaikutuksista ei viime aikoina juuri ole käyty dialogia. Tämäkin keskustelu olisi varmasti syytä käydä. Tommaso & Bertoletti (2022) tarkastelivat pitkittäistutkimuksessaan peräti 284 eurooppalaisen (NUTS2) alueen korkeakoulutusjärjestelmiä ajanjaksolla 2000 – 2017. Tutkimuksen tulokset olivat yksiselitteiset. Mitä enemmän korkeakouluja, sen vahvempi talouskasvu oli (Tommaso & Bertoletti 2022). Tutkimuksen aineisto luotiin keräämällä ja yhdistelemällä indikaattoreita eri tietolähteistä kuten Eurostat, OECD, WHED ja InCities. Perinteisesti erityisesti ammattikorkeakouluista on työllistytty siihen maakuntaan, jossa ammattikorkeakoulu toimii. Jos korkeakoulutusta siirretään voimakkaasti verkkoon (kuten nyt on tapahtumassa), tai korkeakoulujen määrää lähdetään vähentämään, on se myös aluepoliittinen valinta. Hyvä kysymys on, että mistä maakuntien elinvoimaiset yritykset tai vaikkapa terveydenhuolto tulevaisuudessa löytävät tarvitsemansa asiantuntijat. Organisaatioiden määrän vähentäminen harvoin yksin ratkaisee talouden haasteita. Vielä vaarallisempaa määrän holtiton karsiminen kuitenkin olisi korkeakoulutuksessa, jolla on merkittävä vaikutus aluetalouteen ja sen kautta myös makrotalouteen.

Yliopistot saavat perusrahoitusta kaksinkertaisesti verrattuna ammattikorkeakouluihin. Tämä epätasapaino on erityisen ongelmallinen, koska ammattikorkeakoulujen rooli koulutuksessa on kasvanut merkittävästi. Nykyään jopa kaksi kolmasosaa uusista korkeakouluopiskelijoista aloittaa opintonsa juuri ammattikorkeakouluissa. Koulutuksen laadun säilyttäminen edellyttää myös ammattikorkeakouluissa vahvaa ja omaleimaista tutkimus- ja kehittämistoimintaa. Tämä luo perustan myös nopearytmiselle innovaatiotyölle, joka on ammattikorkeakoulujen lakisääteinen tehtävä (Arene 2025). Ammattikorkeakoulujen inflaatiokorjattu perusrahoitus tutkintoa kohti on laskenut voimakkaasti viimeisen kymmenen vuoden aikana ja samanaikaisesti opiskelijamäärä on kasvanut voimakkaasti (Arene 2024).

Kuva 1. Ammattikorkeakoulujen inflaatiokorjattu perusrahoitus per tutkinto (Arene, 2024).

Tämä kehitys on aiheuttanut useita haasteita. Ammattikorkeakoulut ovat osakeyhtiötä, ja toimintaa sopeutetaan siten, että ammattikorkeakoulun tulos ei menisi tappiolliseksi. Osakkeenomistajat saattavat edellyttää myös positiivisen tuloksen tekemistä siitä huolimatta, että ammattikorkeakoulu ei voi jakaa voittovarojaan omistajilleen. Keinot hallita taloutta ovat moninaiset. Opettajien määrää suhteessa opiskelijoihin on pienennetty. Tämä heikentää opetuksen laatua ja opiskelijoiden saamaa henkilökohtaista ohjausta. Erityisen ongelmalliseksi yhtälön tekee se, että oppimisvaikeudet ja haasteet lisääntyvät voimakkaasti opiskelijoiden keskuudessa ja myös Pisa -tulokset laskevat samanaikaisesti. Säästöjen vuoksi tiloja on jouduttu karsimaan ja laitteistojen uusimista lykkäämään. TKI-toimintaan käytettävissä oleva rahoitus on ulkopuolisten rahoituslähteiden varassa. Tämä rajoittaa ammattikorkeakoulujen kykyä vastata elinkeinoelämän tarpeisiin. Ammattikorkeakoulut vastaavat työelämäläheisestä, käytännönläheisestä korkeakoulutuksesta, joka on ollut merkittävässä roolissa esimerkiksi yritysten teknologisen osaamisen kehittämisessä.

Hämmästyttäväksi innon säästää juuri ammattikorkeakouluista tekee se, että ammattikorkeakoulut ovat suomalaisyritysten mielestä juuri kaikkein kiinnostavimpia yhteistyökumppaneita tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotyössä (Keskuskauppakamari 2024). Ammattikorkeakoulusta valmistuneet osaajat puolestaan ovat myös Kauppakamareiden kyselyissä toistuvasti olleet se korkeakoulutettujen ryhmä, jota yritykset kokevat erityisesti tarvitsevansa (Keskuskauppakamari 2022).

Korkeakoulujen rahoitusmalli kannustaa ammattikorkeakouluja nimenomaan valmistuneiden määrän lisäämiseen. Laadulliset indikaattorit ovat rahoitusmallissa hyvin pienessä roolissa. Erikoiseksi suomalaisen korkeakoulukeskustelun pyörimisen yksinomaan määrän ympärillä tekee se, että koulutuksen laatu vaikuttaa talouskasvuun merkittävästi enemmän kuin pelkkä määrä. Sitra julkaisi vuonna 2006 kattavan raportin koulutuksen taloudellisista vaikutuksista (Asplund & Maliranta 2006). Tutkimushankkeen ohjausryhmässä oli muun muassa Opetus- ja kulttuuriministeriön edustus. Laajaan kirjallisuuskatsaukseen pohjautuvan raportin mukaan koulutuksen laadulla on suurempi merkitys talouskasvulle kuin koulutuksen määrällä. Selvityksen keskeiset johtopäätökset olivat, että **Koulutuksen laatu selittää huomattavan osan valtioiden välisistä kasvuerosta:** laadulliset erot koulutuspääomassa selittävät lähes kokonaan OECD-maiden väliset tuottavuus- ja kasvuerot ja noin puolet eroista kehittyneiden ja vähemmän kehittyneiden maiden välillä. **Laadukkaan koulutuksen puolestaan nähtiin tukevan pitkän aikavälin talouskasvua**. Pelkällä ikäluokan koulutustason nostolla on toki vaikutuksia, mutta kestävän talouskasvun kannalta keskeisempi tekijä on, miten hyvin koulutus kehittää osaamista – eli laadun merkitys konkretisoituu vasta pidemmällä aikavälillä. Raportin yhteenvetona voidaan todeta, että koulutuksen määrän lisäämisen kasvava vaikutus vaikuttaa vain tiettyyn pisteeseen saakka, mutta koulutuksen laadun parantaminen (osaamisen syvyys, kriittinen ajattelu, tutkimuskyky) synnyttää laajempia ja pysyvämpiä makrotaloudellisia hyötyjä – erityisesti OECD-maille. Tämä korostaa laadullisen kehityksen painoarvoa suhteessa määrällisiin panostuksiin (Asplund & Maliranta 2006).

Siitä, mitä korkeakoulutukseen sijoitettu euro tuottaa yhteiskunnalle, on erilaisia arvioita. Pidemmän aikavälin arviot liikkuvat 2 – 4 euron välimaastossa. Korkeakoulutus tulisi nähdä strategisena kasvua generoivana investointina taloudelliseen hyvinvointiin ja sosiaaliseen vakauteen. Ainakaan itse en keksi mitään muuta yhteiskunnallista investointia, joka samanaikaisesti vahvistaa talouskasvua, lisää väestön terveyttä, pidentää

työuria ja luo kestävämpää yhteiskuntaa. Nämä kaikki ovat asioita, joita ikääntyvän väestökehityksen kanssa kamppaileva Suomi tarvitsee nyt enemmän kuin koskaan.

Jaakko Hallila
HTT, rehtori, toimitusjohtaja
SEAMK

Artikkeli on osa Jaakko Hallilan Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota tarkastelevaa viiden julkaisun kokonaisuutta.

Sarjassa on aiemmin julkaistu:

Yksi kampus – monta rooliaKorkeakoulun olemassaolon oikeutus vuonna 2040: läsnäolon merkitys osaamisen todennuksessa

Lähteet

Arene (2024). Ammattikorkeakoulun rehtorineuvoston tiedote. Saatavissa 24.6.2025: https://arene.fi/ajankohtaista/koulutus-ei-saa-jaada-tk-toiminnan-rahoituksen-jalkoihin/

Arene (2025). Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvoston tiedote. Saatavissa 24.6.2025: https://arene.fi/ajankohtaista/hallitus-tekee-kohtalokkaat-leikkaukset-ammattikorkeakoulujen-perusrahoituksee n-tk-lisaeurot-lohduttavat-vain-vahan/

Asplund R. & Maliranta M. (2006). Koulutuksen makrotaloudelliset vaikutukset.

Keskuskauppakamari (2024). Kauppakamarin osaajakysely. Saatavissa 24.6.2025: https://kauppakamari.fi/wp-content/uploads/2022/10/Kauppakamarin-osaajakysely-lokakuu-2022.pdf

Keskuskauppakamari (2024) Kauppakamarien kyselyn tiedote. Saatavissa 24.6.2025: https://kauppakamari.fi/tiedote/yrityskysely-osoittaa-ammattikorkeakoulut-kiinnostavimpia-tki-yhteistyokumppa neita-yrityksille/

OKM (2022). Opetus- ja kulttuuriministeriön tiedote. Saatavissa 24.6.2025: https://okm.fi/-/oecd-vertailu-suomalaisten-nuorten-koulutustaso-laskenut-keskitason-alapuolelle

OKM (2025). Opetus- ja kulttuuriministeriön internetsivu. Saatavissa 24.6.2025: https://okm.fi/korkeakoulutuksen-ja-tutkimuksen-visio

Tilastokeskus (2022). Saatavissa 24.6.2025: https://stat.fi/tietotrendit/blogit/2022/koulutustason-huima-nousu-notkahti-suomalaisnuoret-enaa-oecd-maiden-keskitasoa

Tommaso Agasisti, Alice Bertoletti (2022). Higher education and economic growth: A longitudinal study of European regions 2000–2017, Socio-Economic Planning Sciences, Volume 8. Saatavissa 24.6.2025: https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0038012119306809